

Razstave Slovenskega etnografskega muzeja v letih 1970 in 1971

Klekljane čipke

25. marca 1970 je bila v stalnih razstavnih prostorih Slovenskega etnografskega muzeja v Ljubljani odprta razstava Klekljane čipke. Pri pripravah razstave je sodeloval Mestni muzej iz Idrije. Razstava je pokazala razvoj klekljanih čipk na Slovenskem od konca 17. stol. pa do danes. Posamezna poglavja so seznanila obiskovalce z začetkom in pospeševanjem čipkarstva ter z razširjenostjo. Predstavljeni so bili izdelovalci klekljanih čipk, njihovo število in njihov zaslužek. Nadalje je razstava pokazala potrošnjo čipk in trgovanje ter narodni dohodek, ki ga je prinašalo te vrste čipkarstvo. Končno je bil s številnimi vzorci in njihovimi aplikacijami, z domačimi in tujimi predlogami podan tehnološki in formalni razvoj klekljanih čipk.

Razstava je posredovala prvi muzejski pregled o tej domači obrti, ki se je širila in uvajala večinoma v neagrarnih in tistih gospodarsko pasivnih naseljih, kjer so bile manjše možnosti drugega zaslužka. Hkrati pa je razstava pokazala del tvornosti in soustvarjanja našega človeka.

Obsežen in bogato ilustriran katalog z 31 slikovnimi prilogami pomeni pomemben doprinos k tovrstni strokovni literaturi. Razstavo je pripravila dr. Marija Makarovič, znanstveni sodelavec muzeja. Po postavitvi v Ljubljani, kjer je bila razstava občasna, jo je v juniju prevzel Mestni muzej v Idriji, kjer je postavljena kot stalna muzejska razstava.

Idrijska kleklarica, 1969

Kmečka hiša na slovenskem alpskem ozemlju

Razstava je bila odprta od 15. julija 1970 do 20. 2. 1971. Obsegala je dva dela: stavbarstvo in notranjo hišno opremo. Prvi del razstave je seznanil obiskovalce z oblikovnimi načeli, ki karakterizirajo kmečko stavbarstvo na slovenskem alpskem ozemlju. Tu se je namreč ohranilo največ primerkov bogatega kmečkega stavbarstva, ki tako po velikosti kot po oblikovni moči prekaša večino regionalnih arhitektur z drugih slovenskih ozemelj. Po drugi strani pa se je prav v alpskih predgornjih ohranila tudi preprosta dimnična hiša, ki se po prostorski razdelitvi komajda razlikuje od prazgodovinskih bivališč.

Razstava je pokazala, da je za stavbarstvo na Gorenjskem, loškem ozemlju, delu Notranjske in v Ziljski dolini značilna funkcionalna zasnova in soroden razvoj tipov oblikovanja od začetka 16. do druge polovice 19. stol. Temeljna prostorska značilnost te arhitekture je že pred 16. stol. dosledna delitev na bivalne, komunikacijske in gospodarske prostore ter funkcionalna povezava med čistim bivalnim prostorom in črno kuhinjo. Pri dimnicah sta prostorska zasnova in z njo povezani oblikovalski prijem drugačna. Dimnica je lahko enocelična, pa tudi pri večceličnem dimničnem poslopju ni izrazitih funkcionalnih povezav med prostori. Razstava je poleg teh ugotovitev pokazala tudi pomembnejše detaile in opozorila na oblikovanje fasade kmečke hiše, ki je podrejena notranjim prostorskim zakonitostim. Deloma so obiskovalci razstave lahko videli tudi pglavitne značilnosti naselij na našem alpskem ozemlju.

Razstava notranje hišne opreme je predstavila vse značilne predmete, postavljene v nakazanih prostorih alpske hiše. S tem je bila poudarjena funkcionalnost predmetov, medtem ko so na oblikovne kvalitete posameznih kosov pohištva opozorili predmeti, razstavljeni izven tlorisne zasnove. Razstavljen iluustrativno gradivo je upoštevalo krajevne variante, časovne spremembe in stopnjo stanovanjske ravni, ugotovljeno na podlagi števila postelj v določenih časovnih obdobjih v zadnjih 100 letih.

Razstavo sta pripravila dr. J. Sedej, konservator Zavoda za spomeniško varstvo Slovenije (ljudsko stavbarstvo) in Fanči Šarf, kustos muzeja (notranja oprema). Izšel je katalog z več ilustracijami.

Kič

23. aprila 1971 je bila v prostorih muzeja odprta razstava kiča. Ta je od vseh dosedanjih muzejskih razstav vzbudila največ pozornosti in zanimanja javnosti. Pripravljena je bila z namenom, da opozori obiskovalce na razširjenost tega pojava, hkrati pa poda zgodovinske pogoje nastanka in okoliščin, ki so ga porodile.

Razstavljenih je bilo nad 400 predmetov, ki po uporabljeni zgodovinski pomenski analizi sodijo v kič. Prikazan je bil prehod od umetnosti za kmečke domačije do tako imenovanega vulgarnega kiča, po katerem so posegali največ novi meščani, ki so čutili potrebo po novi kulturi; le-tej pa je rada ustregla kapitalistična proizvodnja. Ta skupina predmetov je opozorila na veliko razširjenost in raznovrstnost kiča.

Slika iz kataloga Slovenska alpska hiša

Druga zvrst predmetov je bila na razstavi opredeljena kot skriti kič. Nastanku in uporabi tovrstnih predmetov je v največji meri botroval snobizem, ki je zaradi zunanjega, neintimno motiviranega razmerja do umetnosti zmeden in negotov pri ocenjevanju vrednosti. Akademizem 19. in 20. stol. je bila prva pojavna oblika tovrstnega kiča. V skriti kič novejšega časa je avtor razstave, dr. Gorazd Makaro-

Slika iz kataloga Kič

vič, znanstveni sodelavec muzeja, uvrstil tudi likovno kulturo socialističnega realizma. Končno je bil na razstavi zastopan tudi današnji skriti kič, ki temelji v estetiziranju in modrosti. Razstava je z zgodovinskim pristopom pokazala značilnosti in pomen kiča, opozorila na negativne učinke kiča ter nakazala vzroke in možnosti, da te učinke odstranimo.

Obiskovalcem te razstave je bilo na voljo aktivno sodelovanje pri ocenjevanju in ovrednotenju predmetov kot kič. Knjige vtisov so se naglo polnile, prazne vitrine, namenjene za predmete, ki so jih prinesli na razstavo obiskovalci sami, pa so le-ti hitro napolnili. Veliko zanimanje je bilo tudi za katalog, ki je izšel ob razstavi. Odziv v javnosti je bil viden skoraj v vseh dnevnikih, časopisih in revijah, ki vključujejo tudi kulturno problematiko tako v Jugoslaviji kot tudi v sosednjih državah.

Kmečka hiša v slovenskem panonskem svetu

Ta razstava je bila poglobilni prispevek Slovenskega etnografskega muzeja k praznovanju 150-letnice muzejstva na Slovenskem. Odprta je bila 14. oktobra 1971. Z njo je muzej nadaljeval ciklus razstav o kmečki hiši na slovenskem ozemlju. Razstava je predstavila ljudsko stavbarstvo in notranjo hišno opremo, značilno za naš panonski svet. Pretežni del razstavljenega gradiva je izviral iz Prekmurja.

Uvodoma so se obiskovalci razstave lahko seznanili z zemljiško razdelitvijo in oblikami vasi, predstavljen je bil tloris značilne obcestne panonske vasi z vsemi stavbami in drugimi objekti ter razvoj vasi v zadnjih sto letih. Makete, tehnični posnetki in foto-povečave so pokazale vrste domov in značilne povezave stanovanjske hiše z gospodarskimi prostori. V zvezi s tem je razstava doprinesla nekaj novih dognanj. Stanovanjska hiša je bila prikazana z raznih gledišč: kot likovno dognana arhitekturna tvorba, ki jo odlikuje predvsem skladnost gradiva in oblik ter estetski poudarki, kot funkcionalna stavba z ustaljeno prostorsko razdelitvijo ter kot arhitekturni objekt, ki je v teku razvoja iskal in našel najprikladnejšo obliko. Hiša z ločenimi vhodi z dvorišča v vsak prostor posebej velja poleg dimnice za najstarejšo hišno obliko. Kot zadnja razvojna oblika dimnice je bila pokazana hiša iz okolice Brežic. Bela krajina je bila zastopana s prikazom revnejše lesene hiše in zaprtega četverokotnega doma.

Notranja hišna oprema je bila v glavnem vsa prikazana v prostoru, kajti značilni hišni tloris je bil načrtan v razstavnih dvoranah. Razstava je pokazala na eni strani skromnost in navezanost na hišno delavnost, po drugi strani pa na dokajšnjo iznajdljivost in estetiko pri oblikovanju lesenih in keramičnih posod. Rezljana skrinja sodi med najvrednejše in najlepše kose notranje hišne opreme na panonskem ozemlju, kar so potrdili razstavljeni primerki. Stopnja stanovanjske kulture je bila na splošno tu nižja kot na drugih območjih Slovenije, čemur je bil poleg navezanosti na tradicijo v veliki meri vzrok neugoden gospodarski položaj panonskega kmeta.

Pokrajinski foto-posnetki in nekaj umetniških oljnih slik je razstavo prijetno poživilo, hkrati pa obiskovalcu približalo to zemljo in človeka.

Tudi to razstavo je dopolnjeval katalog, ki pomeni pomemben prispevek k naši strokovni literaturi. Razstavo je pripravila F. Šarfova.

Poleg navedenih večjih razstav je bilo v teh letih v muzejskih prostorih v Ljubljani in v ostalih muzejskih postojankah SEM ter na gostovanjih v številnih krajih Slovenije, v drugih republikah pa tudi v tujini še 30 občasnih razstav.

F. Šarf

Slika iz kataloga Kmečka hiša v slovenskem panonskem svetu

Zusammenfassung

Die Ausstellungen des Slowenischen Volkskundemuseums in den Jahren 1970 und 1971

Neben zahlreichen kleineren periodischen Ausstellungen wurden im Slowenischen Volkskundemuseum in den Jahren 1970 und 1971 vier grössere Ausstellungen veranstaltet: »Klöppelspitzen«, »Bauernhaus im slowenischen Alpenraum«, »Kitsch« und »Bauernhaus im slowenischen panonischen Raum«.